

Ur boken:
"Ett sekel med psykiatrin – psykkulturens inflytande på samhället, del II, (år 2001)
av Peter Anstrin (detta kapitel är något reviderad)

Kapitel 12

Sigmund Freud som kokainist

"Vid min senaste allvarliga depression tog jag kokain igen och en liten dos lyfte mig till höjderna igen på ett underbart sätt. Jag är just nu upptagen med att samla ihop litteratur för en hyllningssång till detta magiska ämne."

- Sigmund Freud

"När jag först läste dokumenten, insåg jag med en gång att de fastställde Sigmund Freud som en av grundarna till psykofarmakologin."

- Ur "Cocaine papers" av dr Robert Byck, 1972

Det finns vissa saker om Freud som inte är så kända, och som psykologerna av idag inte vill tala om. Hans omfattande kokainmissbruk. Det finns dock en mängd litteratur om Freud i övrigt. Både om hans person och den psykoanalys han utvecklade. I samband med att det var 50 år sedan han dog kom det ut en mängd böcker, artiklar och annan skåpmat. Men bara ett fåtal av alla dessa böcker, varav vissa var på flera hundra sidor, berör en mycket viktig faktor och "ingrediens" i Freuds liv - och således psykoanalysen. Det verkar som psykologerna gör med detta som man gör med obehagliga minnen - de förtrycker och förtränger.

Freud var nämligen kokainist. Ett missbruk som egentligen inte var hemligt eller helt okänt - utom för allmänheten. De flesta psykologer och psykiatriker kände till det, men ville helst inte dra någon slutsats av det. Vad som dock var mindre känt eller helt okänt, även bland dessa människor, var att han använde kokain i mer än 10 år. I dessa gedigna böcker om Freuds liv, om de ens tar upp det, benämns detta grava missbruk som en pikant "episod" i hans liv. En nutida psykolog ansåg inte Freud vara missbrukare på grund av sin starka personlighet. Tidigare uppgifter gjorde gällande att hans missbruk endast varade åren 1884-1886. I ett brev som Freud skrev till sin fästmö Martha Berney framgår det dock att han använde kokain ända fram till 1895, och troligen ännu längre. 1892 blev han vän med läkaren Wilhelm Fleiss som föreskrev applicerandet av kokain i näsan mot vad han kallade *nasal reflex neuros*. Fleiss trodde att olika kroppsdelar hade ett motsvarande område i näsområdets olika håligheter och att kokain på rätt ställe skulle kunna bota till exempel migrän, vilket Freud hade. I brevet till Martha 1895, då han använt kokain i flera år, skriver han att han använder stora doser kokain för att bota sina näsbesvär. Vad vi vet idag dröjer det inte länge förrän sniffandet av kokain förstör näsgångarna.

E. M. Thornton är en av de få psykologer som tar upp Freuds kokainmissbruk. I sin bok från 1984, *The Freudian Fallacy*, ger han sin synpunkt på detta:

*"Där hans tidigare användning av drogen varit sporadisk och oral, så använde han nu det mer fruktade sättet genom näsan och mycket mer regelbundet ... den dramatiska bilden av ett plågat geni som brottades med demonerna från sitt undermedvetna sinne förtäljer faktiskt historien av ett kokainberoende av klassiskt slag."*¹

Dr Max Schur, Freuds käre vän och läkare, skrev i sin biografi om Freud:

”Under 1890-talet nämnde Freud ofta att han led av migränattacker och förkylningar. Han var benägen att relatera sin huvudvärk till näsan, med resultatet att han ... ofta gjorde lokala appliceringar av kokain...”²

Det mest intressanta, och kanske mest skrämmande, med detta är inte bara att han använde kokain, utan att hans kokainperiod sammanfaller med tidsperioden för själva utvecklandet av psykoanalysens grunder. I inledningen av *Psykoanalysens grunder* av Charles Brenner, 1987, en av de mest kunniga inom psykoanalysen och Freud kan man läsa följande:

”Psykoanalysen är en vetenskap som introducerades av Sigmund Freud och fortfarande är oupplösligt förknippad med hans namn. Det går inte exakt att datera dess uppkomst, eftersom dess begynnelse omfattade en period av flera år. Men omkring 1895 var psykoanalysens utveckling på god väg.”

Läkare som behandlade missbrukare runt 1890-talet observerade att det mest framträdande draget hos dem som sniffar kokain var en ”opassande sexuell stimulering, abnormal, vällustiga förnimmelser ... ofta av depraverande natur ... men att i allvarliga kroniska fall, impotens var förhärskande”.³ Vi ser nu att psykoanalysens grunder faktiskt skapades under ett kraftigt och regelbundet kokainmissbruk. Freuds kokainmissbruk har aldrig varit den direkta orsaken till ifrågasättandet av psykoanalysens giltighet. Men om det nu är så att den skapats under ett kraftigt kokainrus så får man nog lov att ställa en och annan fråga: Är psykoanalysen såväl som psykologin och psykiatrin till stor del resultatet av en kokainists söndertrasade psyke, besatt av en önskan att bli berömd?

Det finns ganska lite material om Freuds eget kokainmissbruk men boken *Cocaine papers* av dr Robert Byck, 1972, är den mest kompletta och innehåller brev och material av Sigmund Freud om sina experiment med kokainet på sig själv och andra. Den återger på ett utmärkt sätt Freuds egen beskrivning av sitt kokainmissbruk. Robert Byck, som sammanställt materialet till boken insåg ganska snart att det var unikt. I förordet skriver han:

”När jag först läste dokumenten, insåg jag med en gång att de fastställde Sigmund Freud som en psykofarmakologins grundare.”

Kokain mot morfinmissbruk

Strax efter kokainets införsel till Europa och USA blev Freud intresserad av dess egenskaper och påstådda effekter. Det var en artikel i *Deutsche medizinische Wochenschrift* den 12 december 1883, skriven av doktor Theodor Aschenbrandt, som väckte hans intresse. Aschenbrandt som var tysk arméläkare hade fått tag i ett parti kokain från läkemedelsfirman Merck och gav det till en grupp bavariska soldater på manöver. I artikeln beskriver han hur soldaterna därefter visat sig ”mer motståndskraftiga än andra soldater, immuna mot trötthet, hunger och smärta.”

Freud började använda det 1884, blev mycket entusiastisk och försökte strax bota en god väns morfinmissbruk med kokain - Ernst von Fleischl. Han rekommenderade det till sina vänner som ett substitut för aspirin.⁴ Fleischl var den första europé som fick kokain utförskrivet mot morfinmissbruk - och förmodligen den första kokainberoende personen i Europa. En annan läkare berättade om hur han själv bevittnat hur Fleischl drabbades av

paranoidea hallucinationer och trodde sig se krälände vita maskar. De katastrofala följderna av experimenten (Fleischl dog senare) och de åtföljande massmediala kontroverserna gjorde att Freud var tvungen att sluta använda det på andra. Faktum är att väldigt många i Wien redan var beroende av kokain innan dess destruktiva egenskaper hann uppdagas.⁵ Dock fortsatte han själv att använda det fram till 1895 - och möjligen, kanske troligen, längre än så. Kokainberoende är inget att leka med. Hans entusiasm och naivitet var dock stor:

”Jag upplever en upplyftande och varaktig euforia, vilket på intet sätt skiljer sig från en normal euforia hos en frisk person ... Man upplever en förbättrad självkontroll och besitter mer vitalitet och förmåga till arbete ... Med andra ord, man är mer normal, och det är ganska svårt att tro att man är under påverkan av en drog...”

Freuds nikotinbegär var heller inget han kunde kontrollera. Han rökte ofta tjugo cigarrer per dag. När han var 67 år gammal fick han cancer i käke och gom. Trots att han genomgick 33 operationer och mer eller mindre bytte ut hela käken, kunde han inte lägga av nikotinbegäret. Man kan fråga sig varför psykologerna påstår att det skulle vara lättare för Freud att sluta med kokainet.

Sexuell stimulering

I mitt arbete som journalist har jag haft tillfälle att göra ett antal intervjuer med mycket tunga narkomaner, många renodlade kokainister, i USA, Holland såväl som i Sverige. Vad som framkommer med all oönskvärd tydlighet är att man självmant inte bara ”lägger av” hur som helst. Alla jag intervjuade pratade om ett livslångt sug - även de rehabiliterade. Ett annat klart tydligt framträdande drag bland alla missbrukarna var den starkt ökade sexualdriften - som dock oftast försvinner totalt efter ett längre missbruk - med åtföljande frustration. I Los Angeles berättade en kvinnlig kokainist med ett lycksaligt leende att kokainet gav henne en ”mental orgasm”.

Freud prövade kokainet inom många områden. Det ansågs bota astma, vara bra för matsmältningen och även som lokalbedövning, men ett av de mest signifikativa användningsområdena var som afrodisiakum. Freud kommenterade själv detta:

”Bland de personer som jag gav kokain rapporterade tre om våldsam sexuell stimulering, vilken de utan tveksamhet tillskrev kokainet. En ung författare slutade ta drogen på grund av de oönskade sekundära effekter det hade på honom.”

Här har vi alltså orsaken till Freuds sexualfixering. Freud bodde nu i Paris och var en man i sina bästa år, han levde åtskild från sin fästmö Martha sedan ett år tillbaka. Ett mer eller mindre regelbundet kokainintag måste naturligtvis ha en oanad och oerhörd påverkan på Freuds tankar och drifter. Eftersom Freud sniffade kokainet och därefter fick sina sexuella tankar så trodde han att det fanns en ”sexuell knöl” i näsan. Under dessa år lade han grunden till sina teorier. Vad är då mer naturligt än att den av kokainet så enormt uppförstorade sexualdriften fick en framskjutande plats inom psykoanalysen. Det är även känt att Freud övergick till att förespråka fri kärlek, från att tidigare ha hyllat dåtidens moraliska ståndpunkter. Han agerade med andra ord som en renodlad kokainmissbrukare. Men det var inte bara det att sexualiteten fick en framskjutande plats, den bisarra sexualiteten förhärskade, vilket läkare som behandlade kokainister redan 1890 hade märkt.

Freuds teorier om spädbarns sexualitet inkluderade att moderns bröst var ett sexuell objekt för barnen. Att suga på tummen var en sexuell aktivitet och ersättning för ett bröst.

Freud föreställde sig en analfas där förstoppning var en erotisk aktivitet. Han trodde att babyn höll tillbaka exkrementerna för att stimulera anus och inte bara framkalla en smärtsam förnimmelse utan en ”högst välbehaglig sådan”. Oidipus-komplexet är det förhärskande i Freuds teorier. Det innebär att barnet vill döda föräldern med samma kön och gifta sig med det motsatta. Han menade också att skuld och förträngningar av sådana önsknings ligger i botten på vansinne.

Ett annat kännetecknande drag hos denna centralstimulerande drog bland eniga missbrukare är att den temporärt - men skenbart - höjer den intellektuella aktiviteten - de blir med andra ord ordentligt påtända. Vid tiden för Freuds missbruk var detta fenomen ej känt och definierat i liknande termer. Kokainet lyfte Freud ur sin pessimism och fick pennan och tankarna att flyga. Det väckte den eufori som ”hos en frisk människa är det normala resultatet av att hjärnbarken får den näring den behöver”. Han ansåg kokainet vara en slags vitamin för psyket. En person som missbrukade kokain i slutet på 1800-talet yttrade sig om detta fenomen i andra ordalag. Mannen lovprisade kokainet i ett brev på tolv sidor. Slutorden är som följer:

”Tiden gör det nödvändigt att föra mitt begrepp om världen till en punkt som kan sammanfattas i meningen: Gud är ett ämne!”

Enligt Freuds officiella biograf, Ernest Jones, undergick Freud en personlighetsförändring från 1892 till 1900. Han led av extrema depressionsattacker, dödsvisioner, humörförändringar från största upprymdhet och självtillit till djupaste depressioner och oförmåga till arbete; tranceliknande perioder och impotens.⁶ Detta är klassiska symtom på kokainmissbruk och abstinensbesvär. Dr Robert Byck skriver:

”Freuds fortsatta användning av kokain dokumenteras i hans brev till Martha Berney, hans fästmo. Det har antytts av von Scheidt att utvecklandet av psykoanalysen och egopsykologin delvis var resultatet av Freuds försök att gripa sig an de olika stadierna av det medvetande som kokainet producerade.”

Kan det vara så att samhällets inställning till mental hälsa - ja, kanske hela det moderna samhällets sociala ordning, åtminstone i viss mån, är produkten av en kokainists drömmar och avtändningssymtom? Freuds teorier har ju vävts in i vårt tänkande under mycket lång tid. Har vi blivit manipulerade av språkbruket från en narkomans uppspaltade psyke? Är begreppen ”Superego” (överjaget) ”Id” (detet) och ”Ego” (jaget) och andra inbillade ”gubbar i huvudet” inget annat än ett mentalt fängelse - skapade av en uppsplittrad drogpersönlighet? Ett slags mentalt ”virus”? Har samhället formats till en kopia av de mentala barriärer som Freud levde och verkade i, och som han kanske aldrig tillfrisknade från? Kan det till och med vara så att vi, exakt ett sekel efter det att Freud introducerade kokainet, upplever en samhällets regression när det gäller vårt nuvarande kokaingissel? Vi kan ju se att samhället går i cykler. Och är samhällets överdrivna sexualfixering resultatet av en kokainists abnormt stegrade sexualdrift? Har vi genom psykoanalysen ärvt en tankemodell formad under kokainets förvridna drömmar? Det finns saker som tyder på detta.

Sexindustri

Frågorna är många - och högst utmanande. Men ställer vi dem aldrig sker ingen utveckling. De enda som vinner på att vi inte ställer dem är psykologerna och psykiatrikerna. En

psykoanalys med ytterst osäkra resultat tar upp till fem år och kan kosta hundratusentals kronor; en ytterst kostsam, destruktiv och förnedrande statlig psykiatri som kostar svenska samhället över 45 miljarder per år. Till detta har vi alla rådgivare och sexualkonsulenter som översvämmar tidningarnas rådgivningsspalter. (*Kommentar februari 2007: psykoanalysen har redan blivit nedmonterad, det skedde under noga dirigerad kampanj av läkemedelsbolag tillsammans med amerikanska psykiatriker för att bredda mark för neuropsykiatrin och den kommande vågen av psykofarmaka, antidepressiva SSRI-medel [lyckopiller] i synnerhet.*)

I boken *The Myth of Neurosis* påpekar författaren Garth Wood att psykoanalysen gör människor beroende, att samhället har blivit en produkt av Freuds idéer och anhängare. Han vill att vi skall ta tillbaka kontrollen över våra liv och ta ansvar istället för att skylla på det förflutna - utan att för den skull förneka att traumatiska händelser påverkar individen. Han rasar över alla dem som lever på Freuds sexualfixering:

”Det existerar en hel industri som vill ’hjälpa’ oss ur vår olycka, och det är inte pornografiindustrin jag menar utan alla de konsulter, terapeuter och analytiker som har som specialitet att få oss ännu mer koncentrerade på sex.”⁷

Freuds teorier är manipulerande, ”analyserande” och fyllda med försvar mot ett öppet synsätt vilket har fördunklat och belastat det moderna samhället i snart ett sekel. Han byggde till slut in superegot (överjaget) som en sista kontrollåtgärd för att slutligen låsa fast människan i detta slutna system. Själén försvann på vägen. Freud var ateist.

Åren i Paris satte naturligtvis sina spår. Han var skild från sin fästmö som han ville gifta sig med. Han hade gett upp en vetenskaplig karriär som han framgångsrikt följt i sex år. Han var emotionellt frustrerad. Dr Robert Byck beskriver hur Freud dagligen ansattes av perioder av trötthet, depressioner, ångslan och oro. Det sänkte hans effektivitet och humör. George Miller Beard hade myntat ett uttryck för dessa tillstånd - *neurasteni*. I boken *Cocaine Papers* kan man läsa:

”Kokain var för honom (Freud) ett så gott som perfekt botemedel mot hans neurastenianfall. Freud inte bara uppskattade denna effekt, utan hämtade en viktig och högst optimistisk insikt därifrån; depression måste härröra från en okänd central orsak, som kan avlägsnas kemiskt.”

Psykofarmakans fader

Här ser vi början till den traditionella psykoanalysen - färgad av kokainet. Tio års missbruk måste ha påverkat psykoanalysens utveckling oerhört mycket. Det paradoxala i det hela är att Freud och psykoanalysen anses ha brutit psykiatris kemiska inriktning. Men här kan man alltså se att Freud får anses som psykofarmakologins egentliga fader - oavsett om han avsåg det eller ej. Idén att lugnande droger skulle vara användbara i behandlingen av mental sjukdom är gammal, och Freud kommenterar angående detta i sin artikel *Über Coca*:

”Det är ett välkänt faktum att psykiatrin har tillgång till ett överflöd av droger för att dämpa spända nervcentra men inget som skulle kunna tjäna till att motverka den dämpade effekten hos nervcentra.”

Enligt Robert Byck så är det Freuds studie ”A Contribution to the Knowledge of the Effect of Cocaine” som fastställer hans roll som en av grundarna av modern psykofarmakologi.

Han jämför även Freud med Albert Hoffman som 1943 upptäckte LSD. Freud var dock än så länge lyckligt ovetande om det totala fördömande kokainet skulle få världen över bara ett par år senare. Den 2 juni 1884 skrev Freud ett brev till Martha Berney då han hörde att hon inte åt tillräckligt och inte såg frisk ut. I brevet framträder Freuds lyriska inställning till kokainet:

”Ve dig, min prinsessa, när jag kommer. Jag skall kyssa dig röd och föda dig tills du är trind. Och om du trilskas så skall du se vem som är starkast, en blid liten flicka som inte äter tillräckligt eller en stor vild man som har kokain i kroppen. Vid min senaste allvarliga depression tog jag kokain igen och en liten dos lyfte mig till höjderna igen på ett underbart sätt. Jag är just nu upptagen med att samla ihop litteratur för en hyllningssång till detta magiska ämne.”

Freud blev mer och mer entusiastisk. Kokain var en ”magisk drog”. ”*Jag tar mycket små doser av det regelbundet mot depressioner*”, skriver han i ett brev till Martha, som han även skickade kokain till för att ”göra henne stark och hennes kinder röda”. Han delade ut det till vänner och kolleger och sina patienter. Han gav det även till sin syster. Med andra ord, han uppträdde som den värsta langare. Robert Byck försöker framhålla att Freud inte hade någon anledning att tro att det skulle vara farligt, vilket är rent nonsens. Freud började nämligen sina försök med att försöka bota sin vän Fleischls svåra morfinmissbruk. Han kunde inte undgå att märka att Fleischl klängde sig fast vid kokainet liksom ”en drunknande” och att han redan inom ett par dagar tog det regelbundet. Till slut var han uppe i flera gram per dag innan han avled efter flera års lidande. I den första studie som Freud i juli 1884 ägnade åt kokainet, alltså bara en kort tid efter det att han påbörjat sin forskning, skrev han:

”Denna häpnadsväckande drog är inte vanebildande. Man känner absolut inte något begär efter att fortsätta med kokain oavsett om man har intagit det en eller flera gånger.”

Freud låter redan nu som en riktig missbrukare. Han fortsatte i tio år med sin ”icke vanebildande” drog. Till att börja med användes alltså kokain för att bota morfinmissbruk. Freud gjorde många experiment med morfinmissbrukare, ett fåtal lyckades sluta, andra blev både kokain- och morfinmissbrukare. Faktum är att morfinet redan hade använts för att försöka bota det utbredda opiummissbruket som förekom på 1800-talet. Efter ett tag blev morfinmissbruket så utbreddt att man, förutom Freuds försök med kokain, även började kurerat detta missbruk med heroin. Och som vi känner till så har man senare utvecklat ännu ett starkare ämne för att bota det följande heroinmissbruket - metadonet. Och liksom alla andra psykiatriska lösningar så har lösningen blivit det egentliga problemet. Det har rapporterats både från USA och Danmark att metadonet dödar fler än heroinet.

Efter bara ett par år började faran med kokain dock uppmärksammas världen över. Av kritiserande läkare kallades det snart ”människans tredje gissel”, varav alkoholen och morfinet var de andra två. Freud var besatt av längtan att bli berömd. Fästmän som han ville gifta sig med bodde i Wien och han i Paris. Men kokainet skulle göra honom känd och rik. Han både lyckades och misslyckades. Den största insatsen med kokainet gjorde nämligen en kollega, ögonläkaren Karl Koller, som upptäckte dess lokalbedövande effekt vid ögonoperationer. Freud var mer inriktad på kokainets psykofarmakologiska verkan, vilket aldrig vann gehör. I ett brev till en släkting skrev han: ”Kokainet har gett mig en hel del anseende, men största delen har gått annorstädes.”

Han hade lagt märke till att Kollers upptäckter hade skapat en ”enorm sensation” världen

över. Freuds försök att vinna ära och berömmelse förde honom bland annat till Psykiatriska Societeten i Wien. Han förespråkade där den 5 mars 1885 experiment med drogen vid nervösa svagheter, icke-organiska depressioner etc.”

”Förra sommaren gjorde jag ett studium av kokainets terapeutiska användning och fysiologiska agerande. Jag talar nu till er därför att jag tror att några punkter inom detta område även kan ha intresse för en psykiatrisk sammanslutning. I detta tal har jag fullständigt utelämnat den utvärtes användningen av kokain ... Vi är bara intresserade av effekterna hos kokain när det ges invärtes ... Jag kommer nu till två punkter som är av psykiatriskt intresse. Psykiatri är rik på droger som kan dämpa överstimulerad nervös aktivitet, men saknar medel som kan höja prestationsförmågan hos det nedstämda nervsystemet.”

Att kokainet verkligen påverkade Freuds psyke är utom allt tvivel. I följande brev till Martha kan man se den påverkan det hade på Freuds intellekt, och även se början till en filosofi som hämtade sin styrka från knarkdimmornas förvirring:

”Paris, Tisdag
Februari 2, 1886

...Kokainbiten jag just har tagit gör mig talför, min lilla kvinna. Jag kommer att fortsätta att skriva och kommentera angående din kritik av mitt bedrövliga jag. Inser du hur underligt en människa är konstruerad, att hans dygder ofta är säden från hans undergång och hans fel källan till lycka? ... Finner du verkligen mitt yttre så attraktivt? Nå, detta betvivlar jag mycket starkt. Jag tror människor ser något främmande i mig och den verkliga anledningen till detta är att i min ungdom var jag aldrig ung och nu när jag går in i mognadens ålder så kan jag inte mogna tillräckligt. Det fanns en tid när jag bara hade ambition och var ivrig att lära, när jag dag efter dag kände mig förorättad över att naturen inte, i en av hennes välvilliga lynnesstämningar, stämplat mitt ansikte med geniets tecken som hon nu och då skänker människan. Jag har nu under en längre tid vetat att jag inte är ett geni och kan inte förstå hur jag någonsin önskade bli ett. Jag är inte ens särskilt begåvad; hela min kapacitet för arbete härrör förmodligen från min karaktär och utifrån frånvaron av utpräglad intellektuell svaghet... Här sitter jag och gör dumma bekännelser till dig, min söta älskling, och utan någon som helst anledning, såvida det inte är kokainet som gör att jag pratar så mycket ... I morgon så kommer jag att rapportera till dig fullständigt sanningsenligt om hur kvällen med Charcot artade sig.
Din Sigmund.”

Sigmund Freud hade blivit inbjuden av Charcot att närvara vid en middagstillställning.

”Igår spenderade jag mer än en timme med Charcot ... han inviterade mig att komma till hans hem i morgon eftermiddag. Du kan säkert föreställa dig min förväntan uppblandad med nyfikenhet och tillfredsställelse. Vit slips och vita handskar, till och med en ny skjorta, ett noggrant borstade av mitt återstående hår, och så vidare. Och lite kokain, för att lossa tungans band...

Din Sigmund”

Och Freud berättar om kvällen hos den store Charcot, då en fransk berömd läkare som specialiserade sig på hysteri och hypnos. Charcot kom sedermera att betraktas som en av psykiatrins grundare. Tillställningen var officiell med 50 inbjudna varav Freud endast

kände tre eller fyra:

”Tack gode Gud att det är över och jag kan berätta för dig med en gång hur rätt jag hade. Det var så tråkigt att jag höll på att krevera; endast en liten bit kokain hindrade mig från att göra så...
Din Sigmund.”

I ett annat brev till Martha kan man se Freuds betydelse för kokainets lansering över världen, Freud berättar om hur han sitter på en restaurant när en främling reser sig och går fram till bordet, där Freud med sällskap sitter, för att presentera sig:

”Paris, Onsdag

Februari 10, 1886

...till slut gav jag honom mitt kort, men det råkade vara ett utan adress. Han tittade på det och sade: ’Skulle ni kunna var Dr Freud från Wien? Jag har känt till ert namn ganska länge, från era publikationer, särskilt den om kokain.’ Jag var lite överraskad och frågade efter hans namn, vilket visade sig vara Knapp (dr Hermann Knapp). Nu är Knapp den främsta ögonläkaren i New York, som också har skrivit en hel del om kokain och till vem jag en gång skrev ett brev i Kollers namn. När ... (en person ur Freuds sällskap) hörde ordet kokain nämnas frågade han mig: ’Har du också skrivit om kokain?’ Varmed Knapp svarade: ’Naturligtvis har han det, det var han som startade det hela.’...

Varmaste hälsningar och kyssar, min lilla kvinna...

Din Sigmund.”

Men vindarna började vända. I juli 1885 kom den första artikeln med kritik mot kokainet. Det var redaktör A. Erlenmeyer som i *Centralblatt für Nervenheilunke*, kallade kokainet för ”människans tredje gissel”. Hädanefter fann Freud det allt svårare att få gehör för sina idéer om kokainet som en lösning på människans mentala och fysiska problem.

I en drömredogörelse, juli 1895, framkommer det att Freud fortfarande använde kokainet flitigt. Det var i en publikation som kallades ”Drömmen om Irmas injektion”. Här erkänner även Freud att det var han som var källa till kokainets spridning: ”Jag hade varit den första att rekommendera kokainet, och denna rekommendation har dragit allvarlig vanära över mig.”

Louis Lewin (1850-1929) var en författare som kritiserade Freuds rosa syn på kokainet. Lewin, en tysk farmakolog, hade även skrivit klassikern *Phantastica* (1924) en beskrivning om drogupplevelsernas fenomen och skadeverkningar. Han beskriver det snabbt utbredda kokainmissbruket som mycket väl kan liknas vid dagens ”gissel”. Lewin beskrev kunskapen om ”coca”, (cocapastan), innan själva kokainet kunde utvinnas:

”Sådan var vår kunskap om cocans effekter när 1885 dess aktiva element, kokainet, introducerades inom den medicinska vetenskapen (av Freud ca 1884-85, *min anm.*) ... Redan 1901 fanns det många kokainister bland män och kvinnor i England, läkare, politiker och författare. För närvarande blir situationen synbarligen allt värre, trots att morfinismen inte avskaffats. I Tyskland, huvudsakligen i de större städerna, finns det många kokainister inom varje yrkeskår och på gator, osv. Kokain säljs i hemlighet, mycket ofta stulen eller uppblandat för vilka höga priser upp till 30 mark begärs och betalas. I Berlin finns det kokainnåsten, både ökända och smutsiga men också etablissemang som är fashionabla och up-to-date. Polisen gjorde razzia hos ett av dem i början av nuvarande år. Omkring 100 stamgäster, män och kvinnor, från alla

societetsklasser, även universitets- och litterära män, hade samlats där, för att under ett par timmar leva ett liv av överklighet och dåsigheit ... De mest fantastiska beskrivningar av den nattliga sidan av människans liv, Hogarths skisser som visar ett party med punchdrickare samt liknande verk vilka uppvisar vidrigheten hos den mänskliga individen, på en nivå under bestens, kan inte ge rättvisa åt den bild av degradering som uppvisades av en sådan samling i kokainets våndor.”

I denna klarsynta bok från 1924 kunde man även läsa om vad som händer med en kokainist: ”Viljestyrkan försvinner, han blir obeslutsam, får brist på plikt känsla, nyckfullt temperament, blir obstinat, glömsk, vidlyftig i tal och skrift samt fysiskt och psykiskt instabil. Den samvetsgranne blir nonchalant, sanningsenliga människor blir lögnare och den som älskar gemenskap söker ensamheten.”

I slutet på 1980-talet gjorde man en undersökning vid Friern Hospital i London om kokainets effekter. Forskarna kom fram till att det finns ett klart samband mellan kokainmissbruk och schizofreni. Forskningen visade att helt normala människor kan få paranoidea tvångsföreställningar vid bara en eller ett par doser kokain. Jag vill naturligtvis inte gå så långt som att påstå att Freud var på väg att bli schizofren men otvivelaktigt har 10 års kokainmissbruk satt sina spår hos honom. Hans uppspaltning av psyket i id, ego och superego* påvisar definitivt schizoida tendenser. Ordföranden för *American Academy of Psychoanalysis*, Jules Masserman, kallade 1952 denna uppspaltning för en ”intressant samling primitiva mysticism” och jämförde superegot med den egyptiska guden Ra eller grekiska guden Zeus.

Om inte annat kan man spåra det i hans ambivalenta förhållande till sin uppgift som terapeut. Trots att han ägnade sitt liv åt att hjälpa människor kände han själv ”inga krav på att hjälpa mänskligt lidande”. 1918 skrev han: ”Jag bryr inte min hjärna så värst mycket med problemet om godhet och ondska, i det hela har jag inte funnit mycket ’godhet’ hos människor. De flesta är enligt min erfarenhet slödder, oavsett om de förklarar sig tillhöra den eller den etiska doktrinen, eller ingen alls.”⁸ Freuds åsikter om människan återspeglade sig i hans kommentarer om sina patienter. Han tolkade en dröm, där någon som patienten höll kär dog, som ett tecken på återhållen fiendtlighet. Trots att patienten våndades över drömmen så trodde Freud att drömmen i själva verket var en dödsönskan gentemot en älskad person. Förklaringen på hans attityd mot sina patienter kan kanske återfinnas i den osäkerhet han hyste om sitt eget arbete:

”Man skulle kunna fråga mig huruvida och i vad mån jag själv är övertygad om riktigheten i de antaganden som här utvecklats. Jag skulle svara att jag varken själv är övertygad eller vill försöka övertyga andra. Rättare sagt: jag vet inte i vad mån jag tror på dem.”⁹

Jag har personligen koncentrerat mig på hans flörtande med kokainet för att försöka ge en förklaring till bland annat hans inriktning på sexualiteten som livets enda drivkraft, där andra, som Jung, åtminstone försökte utveckla ett andligt perspektiv. Freud förespråkade sexuell lössläpplighet vilket påverkar samhället än idag - mycket starkt dessutom. Psykiatri och psykoanalysens ifrågasättande av religionen härstammar också från Freuds påstående att religiösa upplevelser inte var något annat än tvångsmässiga neuroser. 1907 skrev han: ”Jag ser mer än en tillfällig koppling mellan neurotikernas ritualer och de troendes.”¹⁰

Freud var ateist, även om han var jude, och förklarade religionen som "fiende". Om kokainet nu orsakade detta är osäkert, men en kommentar från en kokainberoende under samma tid om att "Gud är ett ämne" kan antyda möjligheten till detta. Freud ansåg andlig tro som vidskepelse och "universell tvångsneuros" (*Sigmund Freud: The Future of an Illusion*). Han förutspådde även kyrkans död i händerna på psykiatrin med orden:

"Den vetenskapliga andan för med sig en speciell attityd till världsliga frågor; framför religiösa frågor stannar den upp en aning, tvekar, för att slutligen träda över tröskeln. I denna process finns det inget uppehåll; ju större antalet människor som görs tillgängliga kunskapens skatter, ju större blir bortfallet från religiös tro - först endast från de urmodiga och anstötliga fällorna, men efter ett tag även från de fundamentala grundprinciperna." (Sigmund Freud, *The Future of an Illusion*).

Man kan se att Freud influerats av samtidens filosofer och psykiatriker, vars teorier vävts in i Freuds analys. I synnerhet psykologen Wundt som förkastade "allt icke mätbart i det ändliga universumet" - men även Darwin och Galton som förespråkade rashygien. Freud skrev nämligen oreserverat att "fritt sexuellt umgänge mellan unga män och respektabla flickor var ytterst nödvändigt, annars var samhället dömt till att falla offer för obotliga neuroser vilka skulle reducera uppskattandet av livet till ett minimum, förstöra äktenskapliga relationer och ruinera ärftlighetsarvet för hela den kommande generationen".¹¹

Freud hade naturligtvis själv ett oerhört stort inflytande på samtida och kommande psykologer och psykiatriker. Psykiatrin och psykologin anser än idag att religion är en slags mental sjukdom och moral av ondo. Vilket intygas av Al Parades, professor i psykiatri vid UCLA i Los Angeles som sagt att "psykiatrin, i synnerhet den freudianska influensen, varit väldigt påverkad av sex och den allmänna moralen" och fortsatte: "Om man tittar på Freuds alla följeslagares personliga liv så kan man se att de hade otroliga sexuella problem ... Deras sexuella avvikelser var enorma. Om man påstår att psykiatrin förespråkar en viss avvikande form av moral så kan jag intet annat än instämma."

Vetenskapliga värdet ifrågasätts

Det var Freuds påstående att psykoanalysen var vetenskaplig som framkallade flest protester. Redan 1921 varnade dr George Matheson Cullen för psykoanalysen med följande ord: "Det finns ingen slags galenskap som inte kommer att välkomnas om den bara maskeras i vetenskaplig skrud."¹² Dr Samuel A. Tannenbaum sade 1922: "De som anser de freudianska principerna vara vetenskapliga sanningar har en begränsad logisk förmåga eller begränsningar i förmågan att tänka vetenskapligt."¹³

1924 skrev dr A. Wohlgenuth i sin bok *A Critical Examination of Psycho-Analysis*:

"Inte någonstans i hela Freuds verk finns tillstymmelse till bevis, endast hävdande, hävdande av att ha bevisat något förut, vilket aldrig gjorts, samt mystiska referenser till otillgängliga och opublicerade resultat hos psykoanalysen."¹⁴

Dr A. Wohlgenuth var även rädd att Freuds begrepp om anal-erotiska egenskaper kunde leda till att psykoanalytikerna blev felstavade som psyko-analister. Han pekade ut att fyra av de mest viktiga analytikerna vid denna tid hade helt olika tolkningar av samma dröm:

"Freud ser drömmar som ett uttryck för förtryckta sexuella önsningar. Adler betraktar

drömmar som en kraftfull viljemanifestation. För River så är en dröm ett försök att lösa mentala konflikter. Jung antar en kombination av Freud och Adler, i relation till omständigheterna. Samma dröm hos samma person kan inte ha fyra olika betydelser på samma gång. Antingen är en rätt eller också är alla fel.”¹⁵

Redan 1925 uttalade sig professor Joseph Shaw Bolton vid universitetet i Leeds inför Medico-Psychological Association of Great Britain: ”Två drömanalytiker är inte benägna att komma med samma tolkning, men likt handflatsläsare, palmister, så vill de naturligtvis behaga sina klienter.”¹⁶

1933 skrev dr Logan Clendening om faran med psykoanalys:

”Jag har aldrig sett en patient som blivit hjälpt av det. Jag har sett ett ytterst fåtal som inte blivit värre av det och ett antal vars effekt gjort dem till fullständiga vrak (shipwreck).”¹⁷

En undersökning av psykoanalysen gjordes 1952 av den kände psykologen H. J. Eysenck. Det framkom att av tusentals mentalt störda militärer under andra världskriget så återhämtade sig 44 procent med hjälp av psykoanalysen, men hela 72% blev bra utan någon som helst behandling i den andra gruppen.¹⁸ Det positiva med denna undersökning är att den visar att många blir bra av sig själva; det tragiska i detta visar att psykoanalysen försämrar eller till och med förhindrar möjligheterna till förbättring - när den inte direkt förstör patienten. Det fåtal tillfriskningar som inträffar från psykoanalysen kan alltså lika väl tillräknas det sporadiska tillfrisknandet.

1984 visade en studie att amatörer var effektivare än professionella psykoanalytiker. Den australienske forskaren John A. Hattie och hans kolleger påvisade att klienterna faktiskt föredrog de otränade utövarna framför de utbildade psykologerna och psykiatrikerna.¹⁹ Idag finns det tusentals olika former av terapier. Om Freuds psykoanalys hade fungerat hade naturligtvis dessa aldrig utvecklats. Och som vi sett ovan så beror analysens resultat inte på skickligheten eller graden av utbildning hos terapeuten. Freud var själv inte öppen för kritik av sina idéer och smutskastade ofta de som inte höll med honom. Han har beskrivits som ”auktoritär”, ”paternalistisk” och ”dogmatisk”; hans lärjungar var hans barn och han förväntade sig av dem att de skulle acceptera vad han sa utan frågor.²⁰ Många andra psykologer bröt med honom, såsom Carl Jung, Alfred Adler och Otto Rank. Många utvecklade egna läror men få av dessa har haft samma inflytande på samhället - och ingen av dem har bevisats fungera konsekvent.

I slutet på 1980-talet i USA började ledande professorer, vetenskapsmän och psykiatriker kräva en officiell utvärdering av psykoanalysens giltighet, annars skulle de varken använda eller stödja den, skrev de. Kritiken leddes av ett forskarlag med metodikexperter vid Amerikanska sällskapet för befrämjandet av vetenskap (AAAS). ”Det vi har är extremt kritiskt mot Freud,” sade Frank Sullaway, professor i vetenskapshistoria vid Massachusetts Institute of Technology, MIT. Kritiken riktade sig mot att Freud överdrev resultaten och drog för vidlyftiga slutsatser på grundval av för lite fakta och var i flera avseenden alltför ovetenskaplig. Ett av Freuds viktigaste verk är en fallstudie med sex patienter. Det betraktas som psykoanalysens hörnsten.

”Men ny forskning visar att av dessa sex så protesterade en patient mot terapin och övergav den, två behandlades inte av Freud (Annie O. behandlades av Breuer) och i ett fjärde fall handlade det inte om terapi.”

Freud hävdade att han lyckats bota två av patienterna, men när en av dem intervjuades flera år senare fann man att det som beskrivits som en framgångsrik terapi var en ren feltolkning av fakta. "Freuds teorier bygger på urmodiga antaganden från 1800-talet", menar Sullivan. "Han levde inte upp till grundläggande vetenskapliga principer om öppenhet som tillåter andra forskare att granska ett arbete."

Sedan dess har man inte hört mycket om psykoanalysen. Sista ordentliga dödsryckningen var vid 50-årsdagen efter Freuds död då ett stort antal artiklar försökte skaka liv i det gamla liket - utan att lyckas. Många hundra vetenskapliga undersökningar har förkastat den. Många har redan begravt den för gott. Det finns alltför mycket bevis för att psykoanalysen inte fungerar, tråkigt nog. Därför vore det av yttersta vikt om psykologerna officiellt skulle bekräfta att den inte fungerar tillfredsställande, ge en trovärdig förklaring till varför, bekräfta Freuds upptäckter som fortfarande har ett värde, utan att kasta ut babyen med badvattnet - och uppmana till att snabbt antingen utveckla den eller söka nya alternativ. Anledningen är nämligen att den biologiska psykiatrin använder detta faktum med psykoanalysens ogiltighet till att marknadsföra sina droger, främst lyckopiller. Med största sannolikhet så är det just de som satt igång kampanjen mot psykoanalysen - och därmed samtalsterapi i största allmänhet.

Den allmänna och förödande kritiken av Freud är dock lite njugg. Han var den första som skrapade på ytan av traumatiska händelser som kunde påverka människan senare i livet. Dock var det inte Freud som upptäckte psykoanalysens verkliga värde, utan hans vän Josef Breuer (1859-1936). Det var nämligen Breuer som behandlade den första patienten, Annie O. Breuer. Han upptäckte att när Annie O. plötsligt återkallade tidigare dolda barnminnen, så försvann vissa psykosomatiska besvär. Vikten av denna enkla teknik, att återkalla dolda traumatiska minnen, minimerades av Freud som istället inriktade sig på att hitta en dold mening i vad patienten sade. Människor känner sig alltid bättre när de plötsligt kommer ihåg något som de glömt bort. Innehåller detta minne någon form av emotionell eller fysisk smärta kan återkallandet åstadkomma ett varaktigt ökat välbefinnande. (*Kommentar februari 2007: idag vill neuropsykiatrikerna droga ner folk med traumatiska minnen. Psykiatriker i Schweiz använder ecstasy för att förtrycka traumatiska minnen.*) Barndomen är fylld av sådana händelser. Freud insåg dock inte värdet i detta. Istället koncentrerade han sig på att hitta symbolik i det förvridna undermedvetandet och förklara för personen vad han egentligen mådde dåligt av. Ingen mår bra av att bli påtalad att han ogillar det han gillar. Psykoanalysen av idag, vad som finns kvar av den, klamrar sig i stort fast vid Freuds misslyckade behandling av patienten Dora som blev utsatt för Freuds tolkningar. Dora var upprörd över sin far och hans vänner fru K och herr K. Freud upptäckte att Doras upprördhet kom från faderns affär med fru K och herr K:s sexuella trevare mot henne. Trots att Freud höll med Dora om att hennes far var svekfull tolkade han Doras motvilja mot herr K som undertyckta känslor av tillgivenhet. Efter flera liknande tolkningar slutade Dora gå till Freud för "behandling". All terapi misslyckas när terapeuten leker Gud och pådyvlar patienterna sina egna ideal och fördomar. Något som är oerhört vanligt.

Men kritiken mot Freud borde i första hand riktas mot hans efterföljare som inte kunde eller hade mod nog att följa upp Freuds/Breuers grundläggande upptäckter och göra en rak djupdykning i det undermedvetna för att spåra problemen till källan. Istället började psykiatrikerna med avarter som LSD och andra drogterapiförsök.

Att fullständigt bryta med alla Freuds idéer, på grund av hans tidiga missbruk och

ovetenskapliga metoder, vore rent dåraktigt. Att händelser i det förflutna påverkar en person i nuet  r obestridligt. Att bara samtala med patienten om vad han eller hon upplever som besvärande  r terapeutiskt nog. Idag sker detta inte vare sig inom psykologin eller psykiatrin. Droger, elchocker och psykokirurgi har inom psykiatrin tagit terapeutens roll. Psykoanalysen innehåller tillräckligt mycket sanning för att f ngsla - och tillräckligt mycket lögner för att snärja.

Vad vi kanske behöver först och främst är en definition av den fullständigt friska människan - den optimala människan. Vad har hon f r inneboende outnyttjade möjligheter?  t vilken h ll skall vi gå? Definitioner av den så kallade "sjuka människan" har vi mer än tillräckligt av. Freud gjorde världen sjuk genom "Vardagslivets psykopatologi". Vardagsproblem gjordes till "neuroser", en beteckning och klassificering som många psykologer fått sitt levebröd genom. Sjukdomsbegreppet har vårdats så länge att vi snart inte har en enda frisk människa kvar.

(Referenser finns i boken, förf.)